

№ 10

1922. g.
2. sējums

60. lpp.

Pulkvēdis Oskars Kalpaks

J. Zemgale glezna.

PIE IEROČIEM UN PIE DARBA

Šis dienās publicēti divi Vācijas valsts vadības rīkojumi, kas gan katrs runā par savu nozari, tomēr ir cieši kopā saistīti. Pirmais ir austrumu reichministra Alfreda Rozenberga parakstītais rīkojums par boļševiku laikā izsludinātās nacionālizācijas atcelšanu un īpašuma tiesību atjaunošanu Latvijā, Igaunijā un Lietuvā. Otrs ir paziņojums, ka, atzīnīgi vērtējot latviešu brīvprātīgo drosmīgo piedalīšanos cīņās pret boļševismu, Vadonis Adolfs Hītlers piekrīt latviešu **W** legiona dibināšanai.

Abi šie rīkojumi dziļi jo dziļi skar latviešu tautu. Vācijas valsts vadība ar šiem diviem rīkojumiem pierādījusi, ka tā latviešu tautu atzīst par pilntiesīgu cīnītāju citu Eiropas tautu saimē, atjaunojot tai tiesības uz priekšīpašumu un dodot iespēju aktīvi piedalīties cīņās pret mūsu kopējo ienaidnieku — boļševismu, turklāt pašiem savā vienībā, savu virsnieku vadībā. Mūsu pienākums tagad ir pierādīt, ka esam šis atzīpas cienīgi, ka protam novērtēt Vācijas vadības mums piešķirtās tiesības.

Mums visiem vēl ļoti atmiņā, kā boļševiku varas vīri ar maldu solījumiem par personas un īpašuma tiesību garantēšanu ienāca mūsu zemē. Šos solījumus boļševīki turēja tik ilgi, kamēr tie viņiem bija vajadzīgi. Kad vēlāk čeka savus tiklus jau bija mūsu zemē izstiepusi un boļševiku vara bija nodrošināta, pazuda arī visi skaistie solījumi. Sākās īpašumu, fabriku, uzņēmumu, namu un lauku saimniecību nacionālizācija. Arī to mēģināja aizplīvurot ar aizrunu, it kā tiekot nacionālizēti tikai melnie uzņēmumi. Istenībā, kā to ikviens latvietis ļoti zina, nacionālizācijai bija pakļauti bez izņēmuma visi īpašumi un bija tikais laika jautājums, kad arī visātrākais uzņēmums, vismazākā lauku saimniecība būtu bārgājusi boļ-

ševistiskās valsts īpašumā. To visu mēs ļoti ļoti zinām, un mums par to ir arī pietiekami pierādījumi.

Lai gan boļševīki mūsu zemē valdīja samērā īsu laiku, tie tomēr paguva nacionālizēt lielumu lielu daļu uzņēmumu, namu un lauku īpašumu. Ar ministra Rozenberga rīkojumu tie tagad tiek nodoti atpakaļ to agrākajiem īpašniekiem. Likumā paredzēts arī, ka agrāko īpašnieku nāves vai prombūtes gadījumā īpašumus var nodot viņu mantniekiem. Šī piezīme sevišķi svarīga tāpēc, ka daudzi nacionālizēto uzņēmumu īpašnieki vēlāk tika aizvesti un izsūtīti.

Katrs latvietis tagad zina, par ko viņš cīnās — par savu īpašumu, par savu saimniecību, savu māju, savu uzņēmumu, savu dzimteni, par savu nodrošināto nākotni! Vācija atdevusi mums boļševiku nolaupītos īpašumus. Mēs atkal esam pilntiesīgi saimnieki. Bet tiesības uzliek arī pienākumus. Mums jābūt gataviem savus īpašumus aizsargāt visiem līdzekļiem. Šis brīdis tagad ir pienācis! Lielā cīņā pret boļševismu prasa arī mūsu totālo piedalīšanos. Pie ieročiem un pie darba — ir šīsdiēnas aicinājums ikvienam latvietim. Mēs esam un varam būt lepnī, ka Vācijas Vadonis uzskata par iespējamu dot mums pašiem savu legionu. Kā jau legiona dibināšanas pavēlē norādīts, šo legionu, ja tā var teikt, ir izcīnījuši pirmie latviešu brīvprātīgie, kas gan latviešu vērībās, gan kā atsevišķi karavīri vācu bruņoto spēku rindās ar savu drosmi rādījuši latviešu karavīrus labākajā gaismā.

Latviešu legions aicina savās rindās ikvie-

nu latvieti vecumā no 17 līdz 45 gadiem, ikvienu, kas latvieša vārdu grib godam nest, lai cīnītos par mūsu zemes drošību un nākotni! Ikvienam no mums skaidrs, ka mūsu nākotne ir mūsu pašu rokās. Boļševisma nezvērs no jauna izstiepis savas asiņainās ķetnas pēc Baltijas zemēm. Boļševiku varas vīri ļoti labprāt gribētu atkal valdīt Latvijā. Taču tas nenotiks. Latviešu vīri tagad aicināti pie darba un pie ieročiem, lai kopā ar vācu un citu tautu karavīriem cīnītos par savu nākotni. Ar latviešu legiona nodibināšanu mēs arī tiesiski esam pielīdzināti vācu karavīriem. Kā jau legiona dibināšanas pavēlē teikts, latviešu legiona karavīri saņems tādu pašu ietērpu, apbruņojumu, apgādi un piederīgo materiālo nodrošinājumu kā vācu ieroču: **W** vīri. Līdz ar to likvidētas pedējas pārdomas — mūsu ceļš ir skaidrs! Tie, kas jūtas spējīgi ieročus nest, stāsies legiona rindās, lai **W** vīru tērpos cīnītos par savu ģimeni, tautu un nākotni. Sievietes un visi pārējie, kuri gadi vairs neļauj iet aktīvo karavīru rindās, stāsies karām nepieciešamā darbā fabrikās un citās darba vietās.

Patlaban nav īstais laiks nodarboties ar spriedelēšanu par šādām vai citādām valsts tiesiskām formām. Šā brīža vienīgais un svarīgākais uzdevums ir boļševisma iznīcināšana. Totālais karš reizē nozīmē arī visišāko karu. Jo vairāk būs cīnītāju frontē, jo vairāk būs strādnieku bruņošanās rūpniecībā, jo labāk mēs varēsim sagādāt fronteī nepieciešamo, jo ātrāk mēs sasniegsim uzvaru!

E. Tūbeķs

Latviešu karavīri atpūtas brīdī pēc apmācībām. Šie vīri jau veic savu latviešu pienākumu. Un ko tu darī!

Par tēvu zemi un tautas nākotni

PULKVEŽA O. KALPAKA PIEMIŅAI

Pulkvedis O. Kalpaks Rudbāržu muižā 1919. g. februārī

Pieminekļis pulkvedim O. Kalpakam Višgala kapsētā Meirānos. Pieminekli veidojuši un granītā kaluši tēlnieki K. Zāle un A. Dzirkalbs.

Tas bija viens no drūmākajiem brīžiem latvju tautas dzīvē, kad 1919. g. 3. janvārī plkv. Kalpaks ar nelielu latviešu kaņavīru pulciņu atstāja Rīgu. Zeme iepriekšējās kara un revolūcijas gados bija izpostīta, no austrumiem vēlās boļševīku armijas lavīna, kam pretī stāties varēja tikai niecīga saujiņa latviešu un vācu pilsoņu kaņavīru. Tiem pievienojās arī daļa valsts vācu kaņavīru. Taču šie spēki atradās vēl organizēšanas stadijā, bez kopējas vadības. Tā radās tikai pēc Rīgas krišanas, kad vadību par visām kaņavas spējīgām vienībām uzņēma landesvēra Oberštabs. Boļševīkiem līdzī sekoja asinains terors, kam drīzi vien piedienojās ne mazāk briesmīgs viesis — piev.

5. janvārī Jelgavā plkv. Kalpaks savā pirmajā pavēlē apvienoja tam padotās rotas I latviešu atsevišķajā bataljonā, kas jau tās pašas dienas vakarā ieņēma Olaines pozīcijas. Bet tā kā pretinieks jau bija sācis realizēt apiešanas kustību, tad 8. janvārī Oberštābam likās nepieciešami dot rīkojumu latviešu un landesvēra daļām atstāt ieņemtās pozīcijas. Paklausot pavēlei, pulkv. Kalpaka vīri uzsāka atiešanu Lielupes virzienā. 16. janvārī agri no rīta bataljons saņēma savas pirmās kaujas krāstības. Lielauces muižai, kur tobrīd vienība bija novietojusies, uzbruka prāvi boļševīku spēki, to starpā arī jātnieku eskadrons. Pēc triju stundu ilgas cīņas uzbrukumu apturēja un drosmīgā pretuzbrukumā piespieda boļševīkus bēgt un atkāpties uz Dobeli. Šai kaujā varoņa nāvē krita virsleitnants Liepa, leitnants Dambītis, kara ierēdnis Cīruļis un seržants Burmeisters, kas pirmie savām dzīvībām apliecināja ticību latvju tautas gaišākai nākotnei.

Atiešana turpinājās līdz 24. janvārim, bet tad nākošās dienas rītā iestājās liktenīgais pagrieziena — Kalpaka bataljons, ieņēmis Lēnes un Rudbāržu muižas, pārņēma kaujas iniciatīvu savās rokās. Tās pašas dienas vakarā bataljonam pienāca no Liepājas pirmie papildinājumi, kas ļoti iepriecināja bataljona kaņavīrus. Piecas dienas vēlāk sākās gaidītais uzbrukums Skrundai. Pēc sivas kaujas Skrundu ieņēma un pānīkā bēgošos boļševīkus atsveda uz Ventas austrumu krastu. Panākumu spārnoti, bataljona izlūki devās pāri Ventai uz Buļļu muižu, ko, landesvēra artilērijas atbalstīti, arī ieņēma. Pa to laiku, kamēr bataljona galvenie spēki izcīnīja Skrundas kauju, boļševīki uzbruka Lēnes muižā atstātajai sardzei, to ielenkdam, bet saujiņa drošsirdīgo atstāvju sparīgā pretuzbrukumā lika pašiem aplencējiem laisties lāpās.

Taču pretinieka spēki vēl arvien bija pārāki, un Kurzemes ziemeļu daļā tiem izdevās ieņemt vāji apsargāto Ventspili un Kuldīgu. Bija palicis vairs tikai neliels zemes stūrītis. Latviešu atsevišķais bataljons aizstāvēja Skrundas un Lēnes rajonu, ziemeļos no tā atradās landesvērs, dienvidos — vācu Dzelzs divīzijas daļas. Bet aizstāvju drošme un ticība, ka tie cīnās par taisnu lietu, bija tas dzelzs loks, ko nespēja salauzt pretinieka pārspēks. Un drīzi vien, kad visu bruņoto spēku pavēlniecību uzņēma enerģiskais vācu ģenerālis von der Golcs (von der Goltz), Ventspilī un Kuldīgā atbrīvoja un ienaidnieks piedzīvoja neveiksmi pēc neveiksmes.

1. martā plkv. Kalpaks saņēma kaujas pavēli gatavoties uz vispārēju uzbrukumu, kurā bez latviešu atsevišķā bataljona piedalīsies arī Dzelzs divīzija. Atsevišķajam bataljonam uzdeva, pārējot Ventu, ieņemt Jauno muižu. Uzbrukums sākās 3. martā agri no rīta un vainagojās panākumiem. Jauno muižu ieņēma un noturēja, lai gan boļševīki trīs dienas izdarīja spēcīgus pretuzbrukumus. 5. martā bataljonam pavēlēja turpināt iesākto uzbrukumu, ieņemt Skrundas skolu, izvirzīties līdz Grāveru muižai un Skudru mājām un tur apvienoties ar Dzelzs divīzijas Borchu (Borch) bataljonu. Atsevišķajam bataljonam piedalīja leitnanta Šrūndera (Schründer) pusbateriju. Otrā dienā, gaismai austot, divas bataljona rotas de-

I atsevišķā bataljona studentu rotas kaņavīri.

vās cīņā un straujā triecienā, Šrūndera lielgabalu pabalstītas, ieņēma skolu. Bet tad, virzoties tālāk norādītajā virzienā, notika liktenīgs pārpratums. Abas kaņaspēka vienības — Kalpaka un Borchas bataljoni — kļūmīgas pārskatīšanās dēļ, noturot viens otru par atejošo boļševīku kaņaspēku, uzsāka kauju, kas abām pusēm prasīja smagus zaudējumus. Latviešu atsevišķais bataljons 6. martā bija zaudējis savu dibinātāju un drošsirdīgo pavēlnieku plkv. Kalpaku un ne mazāk drošsirdīgos kaņadraugus kpt. Grundmani, virsln. Krievu un ltn. Šrūnderu.

Plkv. Kalpaka nāve dzīji satricēja latviešu tautu un lika skumjās noliekties viņa ieroču biedru galvām.

„Priekšzīmīgā un enerģiskā vienības vadoņa plkv. Kalpaka nāves gadījumā izsaku savu patieso līdzjutību”, raksta savā dienas pavēlē bruņoto spēku virspavēlnieks ģenerālis von der Golcs. — „Es pazīnu un cieņīju Kalpaku kā priekšzīmīgu vīru un veselu personību un dziļi nožēloju, ka viņu izrāva no mūsu vidus taisni tai acumirkli, kad tas veda uzbrukumā paša sastādīto kaņaspēku. Viņa kaņaspēka izturēšanās šai kaujā var būt kā gandarijums un vadona pēdējais prieks.”

Kalpaks sevi iemiesoja lielu pienākumu apziņu pret savu tautu. Lai Kalpaka vārds aizvien mums atgādina — būt tikpat izturīgiem un nesalaužamiem kā viņš un tā vīri, kas droši gāja cīņā pret boļševīku ne-zvēru pat tad, kad viss šķita jau zudis. Lai arī mēs, tāpat kā viņš, apzināties, ka gala rezultātā uzvaru noteic nevis milzīgu masu šķietamais pārspēks un mīklīgi panākumi, bet gan morāliskais pārsvars, stipra ticība taisnai lietai un nesatricināma griba uzvarēt.

Ls.

PIE ILMENA

Ilmenis! Sis ezers austrumu purvājos kļuvis par vienu no slavenākajiem atvairīšanas frontes bastioniem, pret ko nemītīgi triecas Staļina ziemas ofensīvas cilvēku un kara mašīnu bangas. Nepaļiet gandrīz neviena diena, kad bruņoto spēku virspavēlniecības ziņojumos nebūtu lasāms Ilmeņa vārds. Tik parasts kļuvis teikums: „Dienvidaustrumos no Ilmeņa ezera ienaidnieks uzbruka... turpināja uzbrukumu... atjaunoja uzbrukumu ar lieliem kājnieku un tanku spēkiem artilērijas un triecienaviācijas atbalstā...” Jau tas vien, ka šādi ziņojumi tik bieži atkārtojas, pierāda Ilmeņa ezera pozīcijas stiprumu, tās aizstāvju varonību, bet vēl vairāk to pierāda virspavēlniecības oficiālie dati par iznīcināto boļševiku tanku skaitu Ilmeņa pozīciju priekšā, kas vienmēr sniedzas vairākos desmitos dienā. Šie nemītīgie boļševiku triecieni katreiz sabrūk pret siksto pretestību. Ienaidnieks cieš milzīgu cilvēku masu zaudējumus, sašautas bruņu mašīnas izveido īstas tanku kapsētas, bet panākumu nav.. Panākumu nebija ziemā, kad Ilmeņa apkārtnes purvi

Dienvidaustrumos no Ilmeņa ezera: bruņu mašīna dodas uz priekšu, lai uzturētu sakarus ar grenadieriem, kas priekšlaukā uzbrūk ienaidnieka tankiem.

Haubiču baterijas lielgabalu novieto pozīcijā. Šai smagajā darbā vīri pie Ilmeņa dabū svīst pat bargajā ziemas salā.

Baltā tērpā no gaivās līdz kājām, tā ziemā maskējušies, Ilmeņa atvairīšanas pozīcijas aizstāvji ir modrā sardzē dienu un nakti, vērodami ienaidnieka kustības, lai laikus dotu pienācīgu prettriecienu.

Ilmeņa pozīciju priekšējo līniju aizstāvjiem municiju, pārtiku, pastu un citu nepieciešamo visērtāk piegādāt ar ziemeļnieku laivu ragavām — akjām. (Uzņēm. pa kreisi.)

Visi boļševiku triecieni āķīst pret atvairīšanas valni pie Ilmeņa. Uzbrucēju atliekas padodas gūstā, bet sašautās bruņu mašīnas ap pozīcijām izveido „tanku kapsētas” — Šo boļševiku tērauda milzeni T-34 saspridzinājis kāds tanku grenadieru dižkareivis, uzlikdam uz bruņu ķermena mīnu.

Uzņ. Weltbild (2), Atlantic (2), H. Hofmans (1), Seris (1).

bija aizsakuši un tankiem pārbraucami, vēl mazāk Staļins var cerēt uz panākumiem šai frontes posmā tagad, kad mūklāji atkususi. Pozīciju aizstāvjiem — varonīgajiem vācu un sabiedroto kaņāvīriem, kuņu vidū cinās arī mūsu brīvprātīgie, nav viegļes dienas. Ziemā viņiem reizē bija jāiztur nemītīgi ienaidnieka un dabasspēku uzbrukumi, kad sals pārsniedza 20 gradu, puteņi griezās un aizsedza skatam nevienam nepiederošo zemi, pa kuņu bruņa virsū tanku un kājnieku lavīnas. Aizstāvji izturēja un brīžiem pārgāja prettriecienos, sēdami nāvi un iznīcību ienaidnieka rindās. Atkusnī pozīciju aizstāvjiem jauns ienaidnieks — plūdi, bet vasarā — odu miriadas, kas sabojā retos atelpas brīžus starp kaujām. Tomēr Ilmeņa pozīcija stāv nesatricināta!

Kk.

JAUNĀ KROĀTIJA

Kad pēc pirmā pasaules kara Anglija, Francija un Savienotās valstis kērās pie Eiropas dalīšanas un jaunu valstu dibināšanas, saprātīgākie politiķi brīdināja no pārsteidzīgas rīcības, norādot, ka mākslīgi radītas valstis nevar ilgi pastāvēt. Tām reiz tā kā tā būs jāsabruk, un tad varētu rasties jauns konflikts. Taču Anglija un Amerika šos brīdinājumus neievēroja, savā uzvaras skurbumā redzot tikai vienu mērķi — iespējami lielāku Vācijas noniecināšanu. To pašu mērķi lietoja arī attieksmēs pret Vācijas sabiedrotajiem. Tā pēc angļu un amerikāņu politiķu receptes Eiropā nozuda pastāvošās valstis, un to vietā radās jaunas. Anglijas un Francijas paspārnē radās arī mākslīgi sastādītā Dienvidslāvijas valsts, kas, līdzīgi Čehoslovākijai, bija bez nacionālas vienības un pastāvēja no vairākām tautu grupām, kas pret viņu grību bija spiestas dzīvot kopā.

Saskaldītā Eiropa, kur turklāt vēl arī atsevišķās valstīs bija pastāvīgi nemieri un dažādo tautu iekšējie strīdi, bija Anglijas interesēs. Tas bija priekšnoteikums, lai Anglija ar iespējami mazāku varu varētu valdīt un noteikt Eiropas likteņus. Tikai tagad kļuvis skaidrs, ar kādiem līdzekļiem Anglija strādājusi, lai Eiropā uzturētu savstarpējās neuzticības garu. Anglija un tāpat arī Amerika šabi apzinājās, ka tai dienā, kad Eiropa atradis ceļu uz savstarpēju saprašanu un vienību, būs pienācis gals Anglijas virskundzībai un Eiropas valstu izmantošanai.

Anglija tāpēc pūlējās, cik spēdama, lai strīdi un nesaprašanās starp Eiropas valstīm un tautām nebeigtos. Tā tas bija arī Dienvidslāvijā, kur ar Anglijas žēlastību uz troņa nosēdinātais karalis apspieda un nōniecināja Dienvidslāvijas valsts robežās ietilpinātos kroātus. Valdošie serbi kroātus uzskatīja par minoritāti, kam nebija nekādu tiesību. Šāds stāvoklis itin dabiski nēvarēja apmierināt veco kultūras tautu — kroātus, un Dienvidslāvijā sākās asa cīņa starp serbu karali Aleksandru un kroātiem. Kroātu priekšgalā nostājās Dr. Paveliĥs, kas cīņu par savas tautas tiesībām bija uzsācis jau studenta gados.

Cīņa starp kroātu vadoni Dr. Paveliĥu un Dienvidslāvijas karali Aleksandru, kas bija izsludinājis sevi par diktatoru, kļuva arvien asāka. Aleksandrs ar visiem viņa rīcībā esošajiem līdzekļiem sāka cīņu pret kroātu tautu un tās kultūru, vērsās pret visu, kas bija kroātisks. Šādos apstākļos Dr. Paveliĥam neatlika nekā cits, kā emigrēt uz ārzemēm. Emigrācijā sākās Dr. Paveliĥa politiskās darbības otrais posms, kas īstenībā ir arī vislielākais. Dr. Paveliĥs, aizbraucot emigrācijā, 1929. gadā nodibināja kroātu brīvības kustību — Ustašu, kam vajadzēja apvienot visus kroātus bez partiju izšķirības cīņai par kroātu brīvību un neatkarību. Arī emigrācijā turpinājās Ustašas organizēšana. Kustībai pievienojās daudzi redzami kroātu darbinieki, kas jau agrāk bija emigrējuši uz ārzemēm un tagad uzturējās Vācijā, Itālijā, Beļģijā un citās valstīs. Visās šajās valstīs tagad dibinājās Ustašas apvienības nodaļas, no šejienes uz Kroātiņu plūda propagandas literatūra, kas mudināja kroātus nepagur un deva dzimtenē palikušajiem cerības labākai nākotnei.

Dr. Paveliĥs vairākkārt mēģināja uzlabot savu tautas brāļu stāvokli diplomātisku sarunu kārtā. Viņš iesniedza plašu ziņo-

jumu par Dienvidslāvijā pastāvošajiem apstākļiem arī Tautu savienībai, taču, kā jau tas bija sagaidāms, bez kādiem panākumiem. Tautu savienība bija tāds pats Anglijas un Savienoto valstu varas instruments kā Dienvidslāvija un Čehoslovākija. Tad Dr. Paveliĥs uzsāka plašu propagandas darbu dažādās Eiropas valstīs par labu savai tautai. Viņš sarakstīja vairākas grāmatas par kroātu tautas vēsturi, valodu un kultūru, lai Eiropu iepazīstinātu ar tautu, kas savā pašreizējā dzīves vietā iecelojusi jau 7. gadu simtenī, sasniegusi augstu kultūras līmeni un tagad ir serbu apspiesta. Dr. Paveliĥs atrada daudzus domu biedrus Eiropas valstsvīru un politiķu vidū. Tai laikā Dienvidslāvijā plosījās pret kroātiem vērstis terors. Dr. Paveliĥs jau divreiz bija notiesāts uz nāvi, vairākiem viņa domu biedriem, kas nebija paspējuši laikus aizbēgt uz ārzemēm, nācās par savu pārļēctību samaksāt ar dzīvību.

Kad sākās otrais pasaules karš, Anglija un Amerika atcerējās, ka Eiropas dienvidaustrumos pastāv no tām atkarīga valsts Sabrukot cerībām radīt otro fronti Norveģijā, plūtokratu skati vērsās uz Dienvidslāviju, lai no turienes mēģinātu raidīt paklausīgo valstu armijas pret Vāciju. Anglijas slepenā dienesta aģentu inscenēts, Dienvidslāvijā notika apvērsums, un uz troņa nāca mazgadīgais karalis Pēteris 1. Visi ceļi uzbrukumam pret Vāciju bija atvērti. Plānoto uzbrukumu izjauca Vācijas bruņoto spēku zibenīgā atbilde. 1941. gada 10. aprīlī vācu bruņotie spēki pārgāja Dienvidslāvijas robežu. Dažu nedēļu laikā Dienvidslāvijas mākslīgā valsts bija beigusī eksistēt. Tai pašā laikā no sabrukušās valsts drupām pacēlās brīvā Kroātija.

Savas tautas gaviļu sveikts, Kroātiņā teradās Dr. Paveliĥs, ko tautā jau sauca tikai par „poglavniku” — vadoni un priekšnieku. Pirmā Poglavnika uzruna, ko viņš teica tautai, sākās ar vārdiem: „Es neesmu šurp nācis, lai valdītu, bet lai strādātu!” Šie vārdi arī vislabāk raksturo jauno Kroātijas valsti. Jaunās Kroātijas armija jau no savām pirmajām dienām stājās blakus vācu un citu Eiropas tautu kara vīriem, lai piedalītos lielajā cīņā pret boļševismu. Arī Kroātijā bija pareizi saskatījusī briesmas, kādas visām Eiropas valstīm draud no boļševisma.

Kroātijas 115.000 kv. km lielo platību apdzīvo 7 milj. kroātu.

Kā pārvaldes sistēma Kroātija izvēlējusies monarchiju, aicinot karaļa tronī Itālijas karaļnama locekli Aostas hercogu, Savoijas princi Aimoni.

Itālijas karaļnama locekļis Aostas hercoga Savoijas princis Aimone, tagadējais Kroātijas karalis.

Kroātu lautumeitas ar valsts krāsu karodziņiem noskatās savu brāšu kaņavīru parādē.

Ienaidnieka atrašanās vieta aplēsta, un dažas sekundes vēlāk kroātu artilērija griez pretinieka pozīcijas.

lai Eiropu padarītu tādu

Vesela cilvēka saprātam nav aptverama tā noziedzību kopsumma, kas 25 gados pastrādāta padomju zemē! Tā ir vēsturē vēl nebijusi noziedzība pret dabas apveltītu zemi, pret daudzām tautām, pret Eiropas cildeno garu un galu galā — pret visu kultūrālo cilvēci.

Veselus 25 gadus žīdiskais komūnisms mocīja un slepkavoja cilvēkus, bet atlikušos pārvērtā vergos un dzina spaidu darbos; pārveidoja veselas paaudzes psīchi tē, ka apzinīgu cilvēku vietā izauga trulī, akli paklausīgi ieroču kalpi — roboti. Viņiem noliedza personīgo dzīvi, izpostīja ģimenes, sagrāva ticību, atņēma mantu un cilvēcīgas dzīves iespēju, — visu to iegalvoja par revolūcijas lielākajiem sasniegumiem un šo vergu zemi pārdēvēja par strādnieku paradīzi — par laimīgāko, brīvāko zemi pasaulē!

Daudzus miljonus strādnieku un zemnieku 25 gadus dzina īpaši izgudrotas izmantošanas sistēmas darbos, lai ražotu ieročus un mu-

2) Šeit parādes solī iet trulie padomju ieroču kalpi — roboti.
3) Padomju zemes sievietes uzdevums nav vis dzīvību dot un sargāt, bet gan par plintnieci kļūt, aizstāvoit asiņaino boļševismu.

1) Tādi ir padomju „paradīzes” strādnieku dzīvokļi.
4) Vidusāzijas stepju ordas boļševīku komandīeji apmāca Eiropas iekažošanai.

Uzq.: Weltbild 4

nu. Šiem miljoniem nepaēdušu, neizgulējušu, neapģērbtu un vienmēr par savu dzīvību trīcošu cilvēku iegalvoja, ka padomija ir „kapitālistiskā ielenkumā” un visa pasaule to vien tīko, kā viņiem atņemt šo paradīzi. Tādēļ jābruņojas arvien vairāk, arvien labāk! Un jābruņojas arī vēl tādēļ, lai varētu palīdzēt citu zemju strādniekiem iegūt šādu laimi. Tā tad būtu pasaules revolūcijai!

Primitīvās Vidusāzijas stepju tautas iekļāva padomju armijā, visus bērņus — kā zēņus, tā meitenes — mācīja nest ieročus, spiegot, nodot citam citu un savus vecākus, sievietes organizēja plintnieču bataljonos, — visu tikai vienam mērķim: lai Eiropu padarītu tādu, kāda ir padomija, — vispirms Eiropu, pēc tam citus kontinentus. Tā vajadzēja piepildīties žīdu 2000 gadu ilgām par pasaules kundzību. Un tas tad būtu komūnisms — tas ideāls, kuŗa dēļ asiņu jūras; asaru okeani un neskaitāmu miljonu cilvēku dzīvības nav nekāds lielais upuris!

K. K.

TELEVĪZIJĀ IEPRIECINĀ

(No mūsu Berlīnes speciālkorespondenta.)

Nopietna jauna māsa mūs uzved pa kara slimnīcas platajām kāpnēm. Zem kājām mums spožais linolejs, degunā — īpatnējais slimnīcu gaiss. Māsa atver lielas baltas durvis, čukstēdama: „Izrāde jau sākusies.” Uz pirkstgaliem ieejam aptumšotajā zālē. Neviena mūs nepamana, jo visu skatus saista kādas aparātūras gaišā plāksne, kur redz vijamies daiļas meitenes, ko te atbūrusi televīzija.

Pirms apmēram stundas mēs šīs pašas meitenes redzējām Vācijas Sporta laukuma izrādē zālē novērojām savu kolēģu priekšnesumus. Mēs tur bijām ieradusies, lai iepazītos ar televīzijas tehnisko daļu un galveno televīzijas izrāžu skatuvi. Šis apmeklējums tiešām bija ļoti interesants. Galvenais, protams — televīzijas uzņemšanas aparāts. Tas stipri atgādina filmēšanas ierīci, bet apmēros par to gan lielāks.

No televīzijas uzņemšanas aparātiem kābeļi ved uz blaku telpu, kur virkne reprodukcijas aparātu elektrisko enerģiju pārveido attēlos. Ikvienu izrādi uzņem vairākiem televīzijas aparātiem, lai iegūtu attēlus dažādos atstatumos un dažādos leņķos. Tehniskais vadītājs raidījumam izmeklē vislabāk izdevušos uzņēmumu un attiecīgo reprodukcijas aparātu pieslēdz radiofona televīzijas zālei. Šai mirkli attēls kļūst par elektrisko enerģiju, līdz to atkal reproducē radio stacijas televīzijas uztvērējs. Radiofona televīzijas stacijā attēlu no jauna pārveido elektriskā enerģijā, kuŗas viļņu izplatīšanas spējas ievērojami pastiprina un tad raida uz visām pasaules daļām, līdzīgi radio viļņiem.

Ja šie viļņi sastopas ar pieslēgta televīzijas uztvērēja antenu, tad tā tos vada aparātā, kas automatiski elektrisko enerģiju pārveido 441 strīpā, kas attēlo raidījumu. Parastajiem televīzijas uztvērējiem samērā maza reprodukcijas plāksne — tā 24×36 cm liela. Protams, konstruēti arī speciālaparāti, kas raidījumu nevien spēj attēlot normālā lielumā, bet to pat palielina. Pirms kara Vācija gribējusi realizēt televīzijas uztvērēju seriļu produkciju, sākot ar 1940. gada 1. janvāri. Aparātu cena tad būtu bijusi RM 550,— līdz 600,— un tad televīzijā droši vien iezīmētos vispārējs straujāks progress. Bet tāpat kā karš atlicis citu tehnisko un kultūrālo plānu realizēšanos, tā arī televīzijas popularizēšanai jāgaida miera laiki.

Tagad kara laikā visi Vācijas televīzijas uztvērēji nodoti kara slimnīcu rīcībā. kaut gan vienā laikā uztvērējā var ieskatīties

tikai līdz apmēram 20 cilvēku, tad tomēr jāievēro, ka televīzijas izrādes notiek katru dienu cauru pēcpusdienu līdz vakaram, un tā nedēļas laikā visi slimnieki tikuši pie izpriecas. Patlaban Vācijā strauji strādā, lai labākās filmas pārstrādātu televīzijai. Līdz šim izgatavots jau lielāks skaits televīziju filmu, kas raidāmas tāpat kā oriģinālu uzņēmumi aprakstītā enerģijas pārveidošanas ceļā.

Kad iznācu no slimnīcas zāles, kuŗā notika televīzijas izrāde, mani uzrunāja jauns slimnieks: „Piedodiet, jūs droši vien braucat uz Berlīnes centru, vai tur jūs neiemestu šo pastkartīti? Gribētu, lai tā vēl šodien aizietu...”

Kad vēlāk sēdēju „S-bānā” (Berlīnes ātrajā elektriskajā dzelzceļā) un rokā turēju ievainotā kaŗavīra kartīti, mana žurnālista ziņkārība lika ieskatīties rakstā:

„...sirsnīgi sveiciens dzimumdienā. Vai zini, rīt gaidu pa-

Slimnīcas vienmuļajā ikdienā televīzijas priekšnesumi sagādā ie: zinotajiem patīkamu pārsteigumu

Televīzijas studijā de: jo meitenes, un .

...meiteņu grāciozās kustības un jautrie smaidi no daudzu kilometru attāluma projecējas televīzijas ekrānā.

tīkamu viešņu, kas man kļuvusi mīla draudzene. Bet neesi greizmirdīga — tā televīzijas izrāde, kam rīt kārtā manā istabā, Izrādes mūziku pa daļai noklausījos jau no blaku zāles. Vai tu atceries jauko valsī, ko dejojām mūsu pirmajā kopējā ballē? Lūk, to pašu dzirdēšu un redzēšu rīt un tad domāšu par tevi, kas ir tik jauki...”

Mīļa draudzene televīzija kļuvusi laikam ikvienam slimniekam, draudzene un burve, kas garlaicību pārvērs saistīgā pārdzīvojumā un drūmu nospiestību — jaukā jautrībā.

A. R.

ABSOLĪTĀ ZĒME

(15. turpinājums.)

Gribēdami Liepkrastu īpašniekam visādos paveidos iztapt, Daiga tēvs ar māti nolēma uzpost saimnieka senču atdusas vietu, nostrādāja tur trīs dienas, un, darba beigās mājup braucot, tiem izgadījās diezgan liktenīga saruna.

„Tā, meit,” tēvs iesāka, „tagad tu pati redzēji. Upuris par Liepkrastiem nebūs pārāk smags. Sogad gan nostrādājām trīs garas dienas, bet turpmāk varēs veikt vienā cēlienā. Pavasaros pārtīris lapas, uzstādīs puķes, un kas tad nu sausā laikā ko neat-skriet, lai zaļumus aplaistītu?”

„Es jau vienmēr esmu,” māte piebalsoja, „nieka darbi. Bet tiem preti — Liepkraستی.”

„Un kad visu atceras un pārdomā, kā līdz šim mums klājies! Slokātņos nodzīvojam gan apaļus trīs gadus, daudz padarījām, kas pēc līguma nebija jādara, bet solīto sešu nomas gadu vietā saņēmām tikai pusi.”

„Vai Vilkājos bija citādāk?” māte pastiprināja. „Virtuvi iztaisījām kā pili. Divi jauni katli palika. Grāvji un grāvji, akas un ceļi, ai, tie nemaz nav saskaitāmi! Jurgos tu vienmēr tīci un cerē, augu vasaru cīnies kā lauva, bet uz rudens pusi saimnieks tev sāk jau meklēt vainas. Dažs baidās, sāk, vai varēs tādām velnam samaksāt par ārpus norunas pastrādāto, un taisni tādēļ uzteic līgumu.”

Tā sarunas vilkās pamīšus nepārtrauktā virknē, vienīgi Daiga klusēja. Tas šķita

diezgan savādi, jo viņa mēdza allaž iespraukt savas domas pat tādās aizs, kas sievieti vismazāk interesēja.

„Atceries, tēt,” māte turpināja, „cik daudz celmu izlauzām Rāmuļos, bet tāpat nākamā gada Jurgos vajadzēja jūgt zirgus ratos. Ja nu vēl uz priekšu katru gadu jāmeklē jauni saimnieki, mēs to vairs nespējam. Spēka vietā stājas vecums. Visu mūžu Dievu lūgusi esmu, lai taču vismaz mūža otrā pusē būtu zināms kārtiņš, kur tu aizvērsi acis lielajam mieram. Tad nu beidzot. Jā, varbūt pats Dievs manas lūgšanas uzklausījis.”

„Kas Dievam daļas par vienu sīku nomnieku, citādi taču mūs tik daudz nemētātu vējos. No majas skatoties, dažam cilvēkam varētu likties, ka mēs neesam lāga ļaunā, jo krietni nomnieki mēdz dzīvot uz vietas ilgus gadus. Tomēr tas tā nav. Dažkārt pavisam sīkas nesaskaņas mūs šķirušas. Un mēs taču arī paši esam centušies kāpt arvien augšup. Tagad mēs esam četri spēka pilni. Jāsavaīro tikai ganāmpulks. Tad Liepkraستی dažos gados pacelsies pienācīgā spožumā.”

Pa gludeno lielceļu ritēja rati, vienmuļi dunēdami. Daiga sēdēja aizjūga pakalējā galā, kājas nokārusi lejup. Ceļa zvirva un akmenei ašā steigā vilka acis it kā taisnas, smailas evītras. Vai viss, ko vecāki, ratu priekšā blakus sēdēdami, pārrunāja, nebija līdzīgām smailām svītrām jāsaņņāpā? Par to taču nebija šaubu, ka ar pagātnes gaitniecības ceļa piemīņu vecāki pūlējas aizkāt meitas sirdi. Bet Daiga apzinājās, cik lielus upurus viņi bija nesuši, lai bērniem sniegtu izglītību, ka vienu pavasari tēvs atteicās pirkt divjūga arklū, bet izgāja ti-

rumā ar spītnieku. Tādēļ viņa klusēja, skatījās lejup un pacietīgi gaidīja brīdi, kad vecāki pasāks ievēlēt sarunās arī lielo klusētāju.

Tas arī notika. It kā mātes elkoņa piegrūdienu paskubināts, tēvs sacīja: „Daiga, kādas ir tavas domas?”

„Manas? Rati dun, visu es nemaz nedzirdu, ko jūs runājat. Labi jau vis nav, kad katru pavasari jāpārkrāvjas.”

„Lai Dievs nedod, meitin!” māte pat apraudājās.

Brītiņu klusēja visi, kā kaut ko lielāku gaidīdami.

Tēvs: „Un kā tad tu domā, meit?”

„Ko nu es varu izdomāt! Patīktos jums, mīļie vecāki, būt pateicīgi un tīkai pateicīgi. Tādēļ arī gribētos vispirms ar pazemību uzklausīt jūsu domas.”

Vecie satraukti saskatījās. Šais skatos viņi it kā jautāja viens otram: — Jā, kā isti tu domā?

Beidzot uzņēmās māte spert taisnu soli: „Aizvakar mēs taču drusku jau pārrunājām to lietu.”

Daiga sarāvās. „Vai Ūdentīna kungs pretējā gadījumā mūs ilgāk negrib paturēt Liepkraستی?”

„To kaut kur jāsaprātis. Ja iedomātais nepiepildās, cits nebūs sagaidāms.”

„Bet jūs taču nebusit vainīgi. Zeme apstrādāta, nomu samaksāsim un ko gan vēl vairāk drīkst iekārot?”

„Kaut tā būtu! Mēs it labi zinām, ka pērnajam nomniekam bijis jāizkrāvjas no Liepkraستی vienīgi tādēļ, ka kalpone... jā, un tā nebijusi nomnieka meita, bet kalpone.”

„Turklāt sveštautiete! Diezgan zemu vērtējams kungs.”

„Tur jau nekas nopietns neesot bijis,” māte centās nolaist paaugstināto sarunu. „Joki. Un ar šo šis tīkai ālējies.”

„Bet ko nozīmē tās sešdesmit deviņas vēstules?”

„Atkal joki. Tomēr mēs zinām, ka Ūdentīna kungs grib — paša vārdiem runājot — drīzumā nokārtot dabisko pienākumu. Arī vēstules rāda, izvēle viņam nav maza.”

„Ak tad tu, māt, gribētu, lai tai izvēlē es būtu septiņdesmitā? Vispār cilvēks, kas sludinās avīzē, tai ziņā nav ņemams nopietni. Vismaz man tā liekas.”

„Ar tevi ir citādāk.”

„Es tad būšu kā mūža nomas neuda par Liepkraستی. Labi. Jūsu domas esmu dzirdējusi. Pateicos. Tagad izteikšu savas: es būšu Ūdentīna kunga sieva.”

Pēkšņā atbilde vecos tā samulsināja, ka viņi ilgi nevarēja atgūt valodu. Tēvs pārādījās pat it kā uzkaķies pret māti, akubināja zirgu skriet, nervozēja, un tā vien likās, ka viss bija norisinājies pārāk neapdomīgi.

2.

Tuvojoties Ūdentīna pēdējai atvaļinājuma dienai, Daiga nepacietīgi gaidīja liktenīgās sarunas sekas. Mātei bija pagādījies būt diezgan bieži ar viesi vienatnē. Vai nu viņa nocietās nepateikusi meitas gala vārdus? Tomēr šis aizdomas neapstiprinājās. Dzīve ritēja ierastā gaitā, Ūdentīns neparādījās

LATVIEŠU FRONTES LAIKRAKSTA JUBILEJA

Latviešu frontes laikraksts „Daugavas Vanagi” uztur vienotības saites starp dzimteni un mūsu brīvprātīgajiem kaņavīriem austrumos. Šinīs dienās laikraksts atzīmē savu pirmo darbības gadu, kas sakrīt ar 50. numura iznākšanu. Šai sakarā „Daugavas Vanagu” redakcijā ieradās Rīgas apriņķa priekšnieks J. Veide ar savu vec. palīgu J. Lapiņu un visiem iecirkņu priekšniekiem un nodeva redakcijai 3387 markas un modernu radio uztvērēju kā apriņķa policijas darbinieku ziedojumu frontes laikrakstam. Mazākus ziedojumus jau agrāk „Daugavas Vanagiem” nodevušas gan atsevišķas privātpersonas, gan organizācijas, tā pierādot, ka visa latviešu sabiedrība saprot mūsu brīvprātīgo frontes laikraksta nozīmi un labprāt to atbalsta. Novēlam vislabākās sekmes turpmākajā darbā arī no savas puses! — Uzņēmumā trešais no kreisās puses — „D. V.” atbildīgais redaktors Z. Krastiņš. no labās ceturtais — apriņķa priekšnieks J. Veide.

lielākā pārdošībā sacildināts, un arī vecāki izvairījās meitu otnkārt nozvērīnāt. Tikai pēdējās dienas rītā māte, aiznesdama viriešiem brokastis plavā, noteica, lai Daiga uzklānot galdu. Parasti māte šo pienākumu veica pati. Jaunā tad nu iesāka visu gluži tāpat kā māte. Vispirms ienesa ūdens trauku. Tas bija koka toverītis, urbjā izgrebtiem caurumiem rokturu vietās. Pirmajās dienās gan kungs atturīgi mazgājās, teikdams, ka kokā nevarot uzturēt nepieciešamo tīrību, tad pamazām aprada, jo nōmnieki nebija tik turīgi, lai mazgātos emaljētā bļodā. Pašreiz viņš pat ar zināmu baudu iešāva rokas ūdenī, ko bija ienesusi jaunava.

Kamēr kungs kaktā mazgājās, Daiga uzklāja brokastu galdu. Tad viņa nolika otru krēslu mazliet atstatāk galdam — pēc mātes parauga — un, tiklīdz viesis sāka ēst, pati apsēdās iepriekš novietotā sēdekli, lai ēdēju apkalpotu. Raksturīgākais pašreiz bija tas, ka pats ciemiņš kavējās uzsākt sarunas, turēja galvu nodurtu, mazliet negribīgi ēda, kas parasti bija retums, brīžiem iedziļinājās it kā pārdomās vai vienkārši kustināja pirkstu gar kafijas krūzītes malu. Tādējādi Daigai bija iespējams viesi pamatīgi novērot. Pats pirmais acis dūrās zods, kas ēdot asi lēkāja, bija mazliet izplūdis, un apakšā savilkusies jenganas ādas kroka. Platas un resnas lūpas veidoja muti. Tām it kā pāri kārdamies, deguns bija tik pamatīga apmēra, kā mazākam vīram tai vietā pieliekt dūri. Vaigu pauģurīšos ziedēja spilgti saredzamas asiņu cinkslīpas.

Acis neiedomājami mazas, apakšējie plaksti stipri nogatavojušies. Reizēm paspīdēja zeltotie zobi. Uzacis spurainas, kam abējās malās vārsmoja plata izmēra ausis. Piere spīguļoja attiecīgu vielu pārpilnībā, tomēr šo spožumu vēl vairāk uzrādīja galvas virsa, kas pilnīgā kailumā blāvoja kā mēnesnīca. Matu krāsu varētu uzziņāt pakausī, kur vēl mazliet derīga bija suka, bet sirmas te ņēmis pārsvaru, kakls iegrimis plecu miesā, krūtīm uzkāpis virsū vēders, turpretim samērā sīkās kājas allaž cīnījās ar nesamā smaguma pārpūli.

Kamēr Daiga iedomājās vienīgi to, ka šis cilvēks taču būs viņas vīrs, tikmēr bija puslīdz labi, bet, kad domās apstājās pie neizbēgamā — vīrs mēģinās sievu glaut un pat — — skūpstīt, acis aizcirtās un skarbs trīciens izzaroja augumu. Taču ausīs nēmitīgi vidināja kā viesulis: Liepkrasti, Jurga rīts, vecāki. Varbūt tomēr pēc kāzām drīz... nē, nē, tas būtu visnejēdzīgākais, vēlēties vīra nāvi!

Viesim vēl arvien klusējot, Daigu sāka apsēt aizdomas, vai tikai vecāki beidzot nav gājuši lēmumam pretēju ceļu. Tādēļ viņa uzsāka izvaicāt, kādēļ cienījamais saimnieks šorīt esot it kā mazliet sērīgi noskaņots.

„Kopš agra rīta,” skanēja atbilde, „es prasu savam es, kādēļ man vienmēr no jauna laiks šķiet garš un bagātīgs, bet beigās izrādās — aizskrējis kā tukšs sapnis.”

„To laikam izjūt ikviens cilvēks.”

„Bet kādēļ man jābrauc projām taisni šorīt?” Viņš pacēla tik zīmīgu skatu, ka

Daiga nekļūdījās piedomādama: — Kad tu, meiča, sēdi pie mana brokastu galda un esi samierināta ar savu likteni!

„Nebrauciet, kādēļ gan jums jābrauc? Ir taču senču mājvieta.”

„Jā. Darbs. Un pienākums pret to. Bet galā, ko esmu vairāk sagrābis? Sīku, pašauru ierēdnīša dzīvi. Sākumā aiga bija tik maza, ka nevarēju ēst pat lāga pusdienas. Un vai redzējis esmu vairāk par Valgastu saimnieku? Pilsētā vai laukos — tāpat jāsamierinās ar apkārtni. Grūstīts un tēsts esi līdz plikumam. Bet Liepkrastos palicis, es taču vienmēr sajostos kā virspavēlnieks par mežiem, druvām un dzīvniekiem. Jaunkundze, es gan nekad jums neieteiktu pievērsties pilsētai.”

„Es arī tā nedomāju.”

„Kā? Jūsu māte vēl vakar izteicās, ka jūs ilgojoties turpināt mācības augstskolā.”

„Ilgoties katram ļauts, jo tamdīdzīgas jūtas stāv ārpus dzīves.”

„Tai ziņā ieteicams ilgus iegrozot. Ārpus iespēju aplōka lidojošas domas tikai sadrumstalo cilvēka tik īso un vērtīgo mūžu. Arī es kādreiz sapņoju par universitāti. Tas bija pilnīgi pazaudēts laiks tukšā teļpā.”

„Bet kas notiks, ja neviens necentīsies augšup?”

„Pasaule tādēļ neizputēs. Ko devusi cilvēcei kultūra? Tikai smalkākas nelaimes un kaites. Dzīves pamati ne par matu nav mainījušies, vienīgi pirmatnīgā veselība cietusi. Tādēļ, pēc manām domām — jā, vai māte jūs ir informējusi?”

(Turpinājums sekos.)

Dr. T. VANKINS — 70 gadnieks

Jānis Teodors Vankins dzimis 1873. g. 5. martā Bērzaunes pag. Mestrēnos kā saimnieka dēls. Viņa tēvs ir Andrieva Niedras apdziedātais Bērzaunes līdumnieks, kas pulcināja ap sevi diženus vīrus, dibināja un palīdzēja dibināt turienes un apkārtnes pirmās biedrības. Tēvs turēja saviem bērniem mājskolotāju, pie kuŗa mācījās arī daži citi bērni, kā, piemēram, rakstnieks Augusts Baltpurviņš. Skolotāju — Āronu Matīsa un Straumes Jāņa (Vaidelāiņš) — sagatavotus, tēvs nodeva divus dēlus Vecpiebalgas augstākajā draudzes skolas klasē pie K. Müllera tēva — Zariņu Kārļa. Pēc tam jaunais Vankins iestājās Rīgas pilsētas ģimnazijā, tad studēja medicīnu Tērbatā, kur uzņēms Letonijas saimē. Pēc studiju beigšanas V. sāka savu praksi Rīgā, Torņkalnā, rosīgi piedalīdamies sabiedriskajā dzīvē. Kopā ar skolotājiem un citu inteligenci V. nodibināja Torņkalna saviesīgo biedrību un bija tās priekšnieks. Viņš piedalījies arī Latviešu biedrības darbā, būdams revīzijas komisijas priekšnieks, vēlāk runas vīrs un literātūras fonda valdes loceklis. Kad nodibinājās Latviešu biedrības krājaizdevu sabiedrība, V. darbojās tur kā padomes priekšnieks. 1906. gadā V. pārgāja darbā uz Liezeri, kur to ievēlēja par draudzes ārstu un slimnīcas vadītāju. Liezerē tas palika līdz boļševiku ienākšanai (1918. g., nodzīvodams tur savus dzīves spēka gadus. Še viņš vadīja Labdarības biedrību, Lauksaimniecības biedrību un krājaizdevu kasi, kā arī piedalījās teātra izrādēs. Šai laikā liezerieši uzcēla sev lielu biedrības namu ar mākslinieka Strāla skatuves iekārtu, ko krievi izlaupīja. Pirmajā pasaules karā V. no šejienes vadīja 4 Sarkanā krusta slimnīcas un bija piekomandēts pārbaudīt un ārstēt ierakumu strādniekus rajonā no Bērzaunes līdz Ergļu Katrīnai. Kad cariskā Krievija sabruka un mazās tautas sāka organizēt savas patstāvīgās valstis, Vankim Cēsu apriņķis vispārējās tautas vēlēšanās ievēlēja Zemes padomē. Vankins bija viens no zemnieku savienības dibinātājiem un ievēlēts valdes locekļa kandidāts. Viņa vadībā 1917. gadā Vecpiebalgā notika Cēsu apriņķa deleģātu sapulce kas vienīgā visā zemē pārbalvoja kreiso elementu priekšlikumus.

Atstājis Liezeri 1918. g. decembrī, Vankins strādā II pilsētas slimnīcā, bet, boļševiku vajāts, pāriet pār fronti uz Bausku un nonāk Liepājā dienu pirms tam, kad landesvērs gāz Ulmaņa valdību. V. kļūst par chirurģu Baloža brigādē ar sēdekli Džūkstes lazaretē, no kurienes apkalpo arī citas frontes vajadzības.

Dr. Teodors Vankins savā darba kabinetā.

Kad nodibinās Niedras valdība, Vankins uzņemas kaŗa ministra pienākumus un ienāk 1919. g. 22. maijā Rīgā.

1919. g. novembrī Vankins aizbrauc uz Vāciju, kur papildinās medicīnā un strādā par ārstu Rītprūsiņā. Kad viņa tēvs mirst, Vankins atlido uz Rīgu, bet viņu nelaiž uz tēva bērēm un tūlīt arestē. Pēc 17 izmeklēšanas apcietinājumā pavadītiem mēnešiem tas saņem tiesas spriedumu — četrus gadus cietokāņa soda, ko senāts tomēr atceļ, un V. tiek brīvs.

Nostrādājis kādu gadu Madonā, Vankins pāriet uz Gulbenei par slimnīcas vadītāju, kur strādā, līdz sasniedz maksimālo vecumu, kāds ļai postenī pieļauts. Vankins rosīgi piedalās Carībenes sabiedriskajā dzīvē, un, viņam no turienes šķīpoties, divas biedrības — Gulbenes brīvprātīgo ugunsdzēsēju biedrība un Mednieku biedrība — ieceļ to par goda biedru.

Boļševikiem no jauna jenākot Latvijā, Vankins bija spiests izceļot uz Vāciju, no kurienes atgriezies strādā veselības departamentā. Novēlam jubilāram vēl ilgus gadus strādāt tautas labā V.

Juris Neikens.

Auseklis.

Kaspars Biezbārdis

Lapas Mārtiņš

Jānis Steiks.

Mārtiņš Liepa.

Teodors
Lejas - Krūmiņš.

Arveds Švābe.

Arveds Michelsons-
Rutku Tēvs.

Frīcis Bārda

Richards Rudzītis

Antons Bārda.

Kārlis Students.

Rich. Berziņš-Valdēss.

Haralds Eldgasts.

Rietumu Vidzemes rakstnieki

Pēc Kursas, Zemgales un Sēlijas rakstnieku apskata, pievēršoties Vidzemei, vispirms jāpasaka, ka tā dalāma četros novados.

Pirmais — Vidzemes rietumu daļa, saukta arī par Vidzemes Jūrmalienu. Šā novada rietumu robeža — Rīgas jūras līcis, turpretim austrumos tas sniedzas līdz Ikšķīlei, Siguldai, Burtņiekam un Ērgemei, apņemdam Valmieras apriņķa lielumu lielo daļu, Rīgas apriņķa rietumus un nelielu Cēsu apriņķa daļu. Valodas ziņā — plašākās masās šie vēl valda tāmiņu dialekts, gar jūrmalu vairāk, attālinoties uz Cēsu un Valmieras pusi — mazāk. Šai novadā kādreiz bijusi stipra lībiešu vara, ziemeļos arī igauņu. Arī rasiski šie būs bijuši neapšaubāma somu tautu asiņu ietekme.

Otrais novads — austrumu Vidzeme jeb Vidzemes Maliena. Ar savu austrumu robežu pieglauzdamies Latgalei, tas izplatās uz vakariem, apņemdam visu Madonas apriņķi un Valkas apriņķa austrumu daļu. Še valda augšzemnieku dialekts, un, jāsaka, šie svešu ietekmju vismazāk.

Vidū starp šiem diviem novadiem ir Vidzemes Vidiena, kurā ietilpst gandrīz viss Cēsu apriņķis, Valkas apr. rietumu daļa un nedaudz no Rīgas un Valmieras apriņķiem. Še izruna tuva literārai valodai.

Ceturtais novads — Vidzemes Daugmale — Rīgas apriņķa dienvidu daļa, abās pusēs Daugavai, tā piededams Zemgales un Sēlijas robežām. Izlokņu ziņā šie lielāka dažādība, novada pagātnē raibāka nekā citos novados, un arī risiskās ietekmes būs bijušas dažādākas.

Rietumu Vidzemes rakstniekos, kas apcerami šoreiz, liela dažādība. Nemierīgas dumpīgas asinis, asi kontrasti, stūrgalvība, skarbs reālisms, bet arī sāpīgi salda sapņainība, dabas mistika, pasaules dvēseles meklējumi, dievības ilgas.

Ši rietumu Vidzeme, kas nabaga tautas dziesmām, par ko jau gaudās Auseklis, rakstniekus tomēr devusi diezgan prāvā skaitā, īpaši austrumu daļa, kas kaimiņos ar Vidzemes Vidieni. Jau tautiskās atmodas dienās no šejienes nāk ievērojams stāstnieks Juris Neikens (1826.—1868., dzim. Umurgā), kas, citu darbu apkrauts, gan nepaspēja pietiekami attīstīt savu talantu un izteikties lielākos mākslas darbos. — Netālu no Neikena dzimtas vietas — Ungurpilī — dzimis Auseklis (1850.—1879.), visdedzīgākais tautietis, kas dzejnieka gaišredzībā skatīja teiksmaino pagātni un pravieša acīm redzēja cildenu nākotni, prasīdams, kā tagad teiktu, totālu latvietību. — Šā novada dienvidu stūrī, Slokas tuvumā, dzimis Kaspars Biezbārdis (1806.—1886.), kas rakstīja vairāk par vēstures, etnografijas un valodniecības jautājumiem, tomēr savu ideju dēļ dabūja iepazīties pat ar Krievijas trimdu. — Še jāpiemin tā laika populārais lirikis, daudz lasītais Lapas Mārtiņš (1846.—1909., dzim. Kārķos), kas centās tuvināt latviešus un igau-

ņus. — Tautiska jūsmā ir Jāņa Steika (1855.—1932., dzim. Umurgā) labāko dzeju dvēsele. Visiem pazīstama viņa dzeja „Šie kauli šī miesā”. Mūža otrajā pusē Steiks nodevēs dažām mazāk izprotāmām idejām.

Pastiprinoties reālistiskajam virzienam latviešu rakstniecībā, rietumu Vidzeme dod tādu tipisku reālistu, kāds ir Mārtiņš Liepa (dz. 1874., Aināzos) un kas kā stāstnieks mazāk pazīstams tikai tāpēc, ka viņa daudzie darbi neparādījās atsevišķās grāmatās, bet palika periodikā. Liepas stāstos reālo dzīvi redzam pilnā tās skarbumā. — Reālistam tuvu stāv Teodors Lejas - Krūmiņš (dz. 1871., Bokderājā), gan savos oriģināldarbos, gan arī daudzo tulkojumu izvēlē. Turpat iesāk arī Arveds Švābe (dzim. 1888., Lielstraupē), tikai vēlāk soli pa solim attālinādamies, reālismu padarīdams idejiskāku, maigāku un izteiksmē impresionistiskāku.

Bet tad sākas sacelšanās pret reālismu mākslā un pret materiālismu pasaules uzskatā. Šis novads dod straujus ideālisma paudējus — vārda māksliniekus. Haralds Eldgasts (1882.—1926., dz. Koņos) jau 1905. g. droši stājas pretim tā laika sabiedriskajam strāvām, slavinādams individa brīvību un prasīdams dvēseliskāku mākslu, pats iesākdams ar lielo romānu „Zvaigzņotās naktis”. Turpāk viņa jūsmas vietā gan arvien vairāk stājas patoss. — Visnoteiktākais materiālisma pretinieks ir Frīcis Bārda (1880.—1919., dz. Pociemā), tiklab savos teorētiskajos darbos, kā arī dzejā. Ar dzidri ideālistisko pasaules uzskatu un ar īpatnēji dzejisku dabas un cilvēka skatīšanu Frīcis Bārda paliek joprojām ārkārtīgi pievilcīga parādība latviešu rakstniecībā. — Kā ideālists viņam līdzās stājas gados jaunākais Richards Rudzītis (dz. 1898., Mellužos), savām tieksmēm gara radniekus meklēdams visā cilvēcē un visos laikmetos. Jo sevišķi tuvs viņam indiešu rakstnieks Tagore. Dvēsele, gars, mīla, saule, dievība — tie ir viņa dzejas motīvi, tāpat arī viņa apceres priekšmeti. — No tā paša novada ir Antons Bārda (1891., Pociemā) un Kārlis Students (1892., Ērgemē), kas grīb būt un ir vairāk tikai dzejnieki, pirmais daudz kavēdamies pārdomās, bet otrs pie dabas.

Vēl vairāk uz ziemeļiem, jau Igaunijas daļā, dzimis Richards Bērziņš-Valdēss (dz. 1888.), kas sevišķi iemlējis dēkaino un ko tas arī (piemēram jūrnieku piedzīvojumus) vislabāk tēlojis. — Tāpat dēku cienītājs savos vēsturiskajos romānos ir Arveds Michelsons - Rutku Tēvs (dz. 1886., Strazdumuižā).

Gan savos būtiskajos pamatos dažreiz nejuzdami tik daudz latviskuma kā Malienas vai Sēlijas rakstnieki, šā novada dzejnieki, sākot ar ugunīgo Ausekli, tomēr tiekušies pilnīgāk ieauģt latviskā gara pasaulē, lai kopā ar citu novadu rakstniekiem celtu latviskās dzejas jauno svētīcu.

A. G.

Senlatviešu pils

Ap 400 līdz šim apzinātās seno latviešu pīļu vietas mūsu tūgadnī saista ar latviešu zemes likteņiem senajā pagātnē.

Starp tiem monumentālajiem mūsu agrās vēstures un aizvēstures pieminekļiem izcila vieta ierādāma Daugavas pilskalnam, kas savā laikā sargāja šo svarīgāko mūsu zemes satiksmes ceļu.

Satiksmes ģeogrāfijas ziņā svarīgā vietā, kur sauszemes ceļš, kas veda no Lietuvas austrumiem caur Zemgali pāri Bauskai ziemeļrietumu virzienā, šķērso Daugavu augšpus Doles salas un virzās tālāk gar Gauju uz ziemeļiem (Igauniju) vai ziemeļaustrumiem (Pļiskavu), atrodas t. s. Daugmales pilskalns.

Daugmales pilskalnā izdarīto 4 gadu ilgo arheoloģisko izrakumu rezultātā tagad iespējams gūt vispārēju ainu par pils vēsturi un sniegt senās pils rekonstrukciju. Pils celšanai izraudzīta vieta Daugavas kreisajā krastā, iepretim Salaspīlij. Daugavas stāvo līdz 25 m augsto krastu šeit pārtrauc kāda strauta, t. s. Varžupītes grava, veidojot zemes trīsstūri, ko norobežo liels 6 m augsts uzbērts valnis un lēzens grāvis aiz tā. Pils šeit pastāvējusi vairāk nekā veselu gadu tūkstoši, šai laikā tā daudzkārt izpostīta, nodevzināta un no jauna celta. Aplūkosim, kāda šī pils izskatījies 11. gadsimtā! Kā visas latviešu pīles, arī Daugmales pils viscaur celta no koka. Pilskalna trīsstūja veida plakumu aizsargāja aizsargceltne, celta divu līdzteku guļkoku sienu veidā, kas savstarpēji savienotas iķērssienām, sadalot visu aizsargceltni atsevišķās garenās 2 m platās telpās. Aizsargceltni sedza plakans jumts segums, veidojot nepārtrauktu aizsargeju visapkārt pīlij. Pa šo eju pils aizstāvji varēja netraucēti pārvietoties, būdami no ārpusē paši aizsargāti aiz celtnes paaugstinātās ārējās sienas. Uz valņa abas aizsargceltnes sienas bija celtas tikai 1 m atstatumā viena no otras, un šauras apcirkņu veida telpas bija pildītas zemē un akmeņiem.

Skatīti darināti XI g. s. bronzas atslēga.

Pils galvenie vārti atradās valņa galā upītes gravas pusē, uz kuriem veda šaura, stāva taka gar valņa galu. Pils atsevišķās dažādām vajadzībām celtnes novietotas aiz aizsargsienu visapkārt pilskalna plakumam, atstājot brīvu pagalmu, kura vidū atradās 6 m dziļa cisterna ūdens uzkrāšanai pils apmeklētājiem. Pīlī atrastas arī maltuves un amatnieku, piem., bronzas lējeju darbnīcas. Pils apdzīvojamās celtnes bija vien- un divtelpu ar pavardu, krāsns parasti atradās telpas vidū vai vienā malā. Krāsns, blīvēta māla ceplīšu veidā, celtas uz guļkoku un akmens pamatnes ar māla klonu.

Neskaitot milzīgo daudzumu sasīto trauku lausku, pīlī atrasts ap 10.000 dažāda laikmeta priekšmetu, to starpā daudzas naudas. Pārsvārā atrastas Rietumeiropas un angļu-sakšu naudas, trešajā vietā minamas arābu naudas un viena Bizantijas monēta. Naudu un sudraba svēršanai lietoti svarīgi ar bronzas atsvariņiem. Starp dažāda rakstura no citām zemēm ievesti priekšmetiem pārsvārā ir Skandināvijā darinātie, otrajā vietā minami no austrumiem importētie priekšmeti. Starp zviedru vikingu lietām, kas atrastas pīlī, kā reti un vienreizējs atzīmējams kāda zviedru vikinga miniatūras bronzas attēls un kāds rotāta akmens priekšmeta fragments ar rūnu ierakstu. Seļjenes amatniecību un daļamatniecību raksturo lielais vairums rožu, ieroču un darba rīku. Ārpus pils aiz valņa Daugavas krastā atradās pils apmetne resp. pilsētīņa. Šeit bez daudzām izrakumos konstatētām celtnu vietām atrasti arī dzelzs rūdas kausēja-mie cepļi. Dzelzs ieroču un darba rīku kalšanai šeit iegūta no Seļjenes purva rūdas.

Daugmales pils pēdējo reizi izpostīta 12. g. s. un pēc tam vairs nav uzcelta. Arī agro vēstures laiku rakstu avotos — chronikās tā nav minēta.

Bronzas plekoraļi.

XI g. s. sudraba gredzens, kas tagad atkal modē.

Dzelzs bultu uzgali

XI g. s. vikingu bronzas plakete.

Bronzas aproce

Bronzas pakavsakta

Bronzas piekarīņi.

Akmens priekšmeta lausks ar rūnu ierakstu: „rūnas rakatija...“

Daugmales pils XI g. s. P. Pauļuka rekonstruktīvs zīmējums

Daugmales pilskalns no putnu lidojuma.

No smilts līdz kristallam

Stiklam jau gadu tūkstošu vēsture. Tā apstrādāšana vijas cauri gadsimtiem un veidojas līdz ar tautu kultūras attīstību, bet apm. Kristus dzimšanas laikā atrasto stikla pūšamo „pīpi” lieto vēl mūsu dienās. Blakus praktiskajām vajadzībām cilvēka meklētājs gars vienmēr centies stiklu izlietot savu mājokļu izdaiļošanai un krāšņumam. Visdažādāko veidu un nokrāsu Venēcijas stikli, kuŗu izgatavošanas noslēpumus tā laika meistari pa lielāku daļai paņēmuši līdzī kapā; ar primitīvu tehniku, bet ar lielu centību veidotie kristalla spoguļstikli, Versajas zāles; varavīksnas krāsās zaigojošie Bohēmijas un Beļģijas kristalli, un, beidzot, mākslīgie dārgakmeņi, — ir liecinieki cilvēku augstākajiem sniegumiem greznuma stiklu veidošanā. Mūsu racionālajā gadsimtā stikla apstrādāšanas tehnika iet jaunā uzvaras gājienā, lai stiklu iespējami plašāki izmantotu dzīves praktiskajām vajadzībām un cilvēces labklājībai. Mājas kultūrā stiklu lieto pat mēbeļu un apģērbu izgatavošanai, visdažādākajām zinātnes nozarēm bez stikla neiespējami iztikt, no stikla veido komplikētākos kara un miera laika optiskos instrumentus, stiklu visplašāki izlieto tehnikā un celtniecībā, tā ka tagadējā kultūra bez stikla grūti iedomājama. Arī stikla rūpniecības attīstībai nākotnē nav šķēršļu, jo tā izgatavošanai nepieciešamās

Kara laikā stikla fabrikas ražo tikai kara saimniecībai un ikdienai nepieciešamos traukus un pudeles, kur galvenais darbs illepratīgiem stikla pūtējiem.

izejvielas — smilts, kalcijs un nātrijs — atrodamas gandrīz katrā zemē.

Arī mūsu zemē stikla rūpniecība sākusies jau priekš vairākiem gadsimtiem. Hercoga Jēkaba laikā Kurzemē darbojušās vairākas stikla kausētavas, jo stikla galvenā sastāvdaļa — smilts — mūsu zemē netrūkst. Latvijas mazvērtīgākās smiltis dod izejvielu būvniecībai, cementa, ķieģeļu, smilškaļķu ķieģeļu rūpniecībai un podniecībai, kā arī vienkāršākiem stikla rūpniecības produktiem (alus pudeļēm), bet mūsu augstvērtī-

Dārgie, mirdzošie trauki un priekšmeti, ko mēs dēvējam par kristallu, veidoti no tādas pašas, tikai mazliet tīrākas stikla masas. Mākslinieku zīmējumi un slīpētāju kvalificētais darbs to pārvērš vērtīgajā kristallā.

Stikla fabriku ugu turīgajās „vannē kvarca smiltis, sajau ta ar kaļķiem un s du, 1500 gr. karstui pārvēršas verdc stikla masā.

gākā, t. s. baltā smi ar augstu kvarca s turu, noderīga labā stikla šķirņu un sma keramikas prie metu izgatavošan

Šim rūpniecības nozarēm Latvijā bija ierrojama nozīme, jo, piem., 1938. g. sma keramikas izstrādājumi ražoti par 2,5 m latu, bet dažādi stiklrūpniecības priekšm par 5,6 milj. latu.

Zaļo un iezaiļgano pudeļu un loģu stī ražošanai noderīgas daudzas mūsu smi šķirnes. Pateicoties mūsu zinātnie un Zemes bagātību pētīšanas stitūta pētījumiem un ierosmei smalkke mikas rūpniecība 1932. g. sāka izmēģi šejienes baltās smiltis un tagad iztiek ievestajām kvarca smiltīm. Arī stī rūpniecība, kas augstvērtīgāko ražojumu strādāšanai ievada kvarca smiltis un k tallisku kvarcu no Vācijas, Beļģijas Skandināvijas vēl līdz 1940. gadam, pa peniski pārgājusi uz šejienes baltajām s tīm un iegūst pilnīgi apmierinošas kval tes balto stiklu, loģu stiklu un krāsa kristallu. Isi priekš bolševiku iebruku no Latvijas tīrākajām smiltīm izgata' pirmie „beļģu” kristalla paraugi, kas l hātes ziņā var sacensties ar ārzemju r jumiem.

Lai noskaidrotu augstvērtīgāko sm atradnes (lielākā daļa līdz šim izman smilšu satur pārmērīgi daudz dzelzs pie kuma), Zemes bagātību pētīšanas insti savācis, sanēmis no iesūtītājiem un pārl dijis ap 300 smilts paraugu. Līdz šim mantotie Lilastes rajona baltās smilts jumi būs izsmelti. Tālākās rūpniecībai derīgās baltās smilts atradnes izplešas Rīgas—Valķas dzelzceļu Ropažu, Inčuka Siguldas un Bāles rajonā. Ļoti labas l litātes baltā smilts prāvos daudzumos rasta Nīgrandas-Nīkrāces rajonā, bet sekmīgu izmantošanu kavē neērtais tr ports un biežā zemes virskārta. B smilts slāņu meklējumi katrā ziņā vēl turpina Kīšu, Juglas un Baltezersa rajonā arī Zemgalē un Latgalē, no kurienes i tīts vēl ļoti maz paraugu.

VOLDEMĀRS MEDNIS UN VIŅA DARBU SKATE

ZINTAS MĀKSLAS SALONĀ.

Savā glezniecībā Voldemārs Mednis parādās kā jūsmotājs reālists. Viņš vienlīdzīgi jūsmo kā par saulzinām, tā pelēkām dienām; kā par puķēm vāzē, tā baļķiem krastmalā; ar tādu pašu interesi viņš glezno ilggadēju rūpju rievām izvagoto strādnieku vaigu, kā vasaras tveices sasārtināto jaunavas seju. Patiesu mīlestību un pieejas vienkāršību viņš veltī savām ainavām, puķēm un žanra uzmetumiem. Lūkojoties Medņa darbos, tā vien šķiet, ka mākslinieka galvenā prasība ir iespējami patiesāk atdarināt dabā gūtos iespaidus. Mednis neveltī sevišķu vērību gleznas apdarei vai krāsu tehnikas problēmai. Viņš ņem dzīvi tādu kāda viņam tā radās, un diezgan vienkāršiem līdzekļiem, dažbrīd dziļāk nepārlicinādams kā zīmējumā, tā arī gleznojumā, pārnes to uz audzē. Viņš netiecas pēc monumentāla plašuma, bet intīmi reālā tvērienā, būdams pārliecināts par savas pieejas pareizumu, droši soļo pasāktās gaitās, nelūkodamies ne pa labi, ne pa kreisi.

Mākslinieks šogad atskatījās uz 50 nostaiģātiem mūža gadiem, un sakarā ar to tad arī radusies viņa darbu skate Zintas mākslas salonā. Nelielais darbu krājums, ko Mednis šeit izstādījis, pietiekami raksturo viņa glezniecību, lai gan pārsvarā te studijas un meti.

Kā daudzus mūsu māksliniekus arī Medni dzīve nav lutinājusi. Visu laiku viņš kāvies ar dažādām materiālām grūtībām, pats peļnīdams naudu savām studijām. Arī daudzie mākslas novirzieni, kas vēl nesenu bija tik populāri, prasījuši no Medņa zināmu enerģiju, jo kādu laiku viņš par šiem jautājumiem rakstījis, tos apkaņodams dienas presē. Mākslinieku pašu šie novirzieni nav skāruši, un viņš allaž palicis uzticīgs reālismam. 1925. gadā beidzis Latvijas mākslas akadēmiju, Mednis pievērsās praktiskai dzīvei un, lai saglabātu neatkarību mākslā, izvēlas kā ienākumu avotu ierēdņa vietu kādā valsts iestādē. Darbi, ko mākslinieks aizgūtnēm darinājis brīvajā laikā, izstādēs nav guvuši nopēmējus. Sakarā ar to Medņa cerības kādreiz ierēdņa vietu atstāt, lai nodotos tikai māks-

V. Mednis Meitene.

V. Mednis savā darbnīcā.

sīai, sākušas pamazām zust, un mākslinieks nolēmis izdarīt lēcieni, kas viņu izrautu no šāda stāvokļa. 1930. gadā viņš dodas uz Ņujorku. Te viņam atļauts kā tūristam uzturēties ne ilgāk par sešiem mēnešiem, taču ar mūsu konsula rekomendāciju atļauju izdodas vairākkārt pagarināt. Strādādams gar iekštelu dekoratīviem darbiem, Mednis šeit pavada divus gadus. Atgriezies dzimtenē, Mednis kādu laiku darbojas par grafiķi, zīmēdams plakātus, zīmēpus un citus reklāmas zīmējumus.

Septiņus gadus pēc Mākslas akadēmijas beigšanas Mednim beidzot laimējas dabūt zīmēšanas skolotāja vietu Siguldas ģimnazijā un parāllēli darboties arī Millera ģimnazijā Rīgā. Dzīvodams Rīgā un pastāvīgi braukdams uz darba vietu Siguldā, mākslinieks izšķiež daudz laika, un cerības, ka skolotāja vietā varēs ražīgāk nodoties glezniecībai, neattiecinoties. Taču šai laikmetā radušās vairākas Siguldas ainavas, no kurām „Gauja pavasari” redzama izstādē.

Pēc nepilniem pieciem gadiem Mednis dabū vietu Rīgas valsts arodskolā un grāmatrūpnieku vakarskolā, kurās darbojas arī patlaban. Pa starplaiku mākslinieks paguvis darboties arī vairāku izstāžu stendu ierīkošanā. Pēdējā laikā Mednim radusies pateicīgi apstākļi, un mākslinieks var mierīgi nodoties glezniecībai, ko viņš arī dara. Šī ir viņa pirmā kopēja darbu izstāde un cerams, tai sekos arī turpmākās, jo mākslinieks jūtas brīvāks nekā jebkad, kas ir labākā ķīla veiksmīgam darbam.

V. Mednis dzimis 1892. g. 12. oktobrī Stāmerienes pagasta Jikteru mājās. Viņš mācījies Rīgas pilsētas mākslas skolā, Kazanā mākslas skolā un 1921. gadā iestājies Latvijas mākslas akadēmijā, kur 1926. gadā beidzis figūrālo meistardarbnīcu, iegūdamis gleznotāja mākslinieka gradu par diplomdarbu „Malējas”.

Šai skatē piedalās arī tēlnieks Romualds Griņevičs, kura darbu aplūkosim nākošajā numurā.

Andis Bajārs

V. Mednis — Ķīpsalas ainava.

V. Mednis — Maltuvē.

Mīla Teva!

Vakar, Tevi ieraugot, biju priecīgi pārsteigta. Sākumā neapjēdzu, kādēļ Tu izskatījies tik piemīlīga un sievišķīga. Tad ieskatījos: Tev trūka lielā matu vaļņa virs pieres, ar ko Tu nu jau veselu gadu biji staigājusi kā cekulaina zīle. Cekuls gan izskatījās varen mūdris, bet tagad varu atzīties, — šī mūdrība man pamazām jau sāka likties pārāk gaisīga. Skatoties šais modernajās rīdziniecēs ar cekulu pierē un gaišiem matiem mugurā, klusībā cerēju, kaut jēl mode drīzāk atcerētos, ka mati ir sievietes krāšņums, piemilīgs ielogojums sejai, un ka vispievilcīgākās ir vienkāršas

dabiska izskata sprogas ar madonnas šķirtni vai meitenīgo slīpo celiņu. Tādi mati ir arī vieglāk kopjami, kurpretim mākslīgie viļņi un velteņi liek iedomāties to sarežģīto frizūru laikus, kad daudz mīlāk lietoja garu irbuli galvas ieskāšanai, nekā skāti sukāšanai. Zinu pat, ka dažāda māts izsukā tikai pāris reizi nedēļā, lai nebojātu frizūru. Tad jau labāk darīja senlatvietes, kas matus nesukāja reizi nedēļā, proti, piektdienā, jo tad uzkrītot nelāime, nelabais neļaujot gulēt. Bez tam vēl bija dažas īpašas reizes, kad matus nedrīkstēja sukāt: gavēņu svētdienās, lai tie nenosirmo; sveču dienā, lai nekļūst stāvi, cieti un reti kā sveces; pelnu dienā, lai neiet nost un neput. Ja matus-sukāja Kāpostu Mārā (t. i. 25. martā), tad auga Māras pinkas, ja Krusta dienā, tad pērkonis rūca uz galvas, ja Lielā piektdienā, tad mati izkrita. Bet ja nu mati tik un tā gāja nost, tad par vainīgo turēja slepenu mīlestību. Lai nu kā, bet mūsu senči matus kopa visai rūpīgi un pēc matiem pat noteica cilvēka raksturu. Kam melni mati, tas spītīgs. Kam sarkani, tas blēdīgs, viltīgs, jauns. Šis īpašības piemīt arī tam, kam mati ceļas stāvus vai ir asi, cieti un sprogaini.

Tagadējos laikos gan raksturu nosaka modes žurnāli, jo mode ir visspēcīgākā burve,

kāda jebkad pazīta. Viņu gan nevienam domā sadedzināt uz sārta, it īpaši, ja mode tagad kļuvusi tik prātīga un sākusī atkārtot daudzīnāt vienkāršo, dabisko matu saukš jumu, kas arī vislabāk izceļ sejas īpatnības. To kādreiz it ļabi zināja pirmā leva, un cerams, ka modernās Ievas, kas labprāt lepojās ar zīles cekulu, tikpat jūsmīgi atgriezīsies pie savas senmātes gudrības, tā ietaupīdamas daudz laika un enerģijas, ko prastīja mākslīgie radziņi, velteņi un cekuli.

Vienkārši

RADIOFONA PROGRAMMA

SVĒTDIEN, 7. MARTĀ.

5.00—6.15 Vācu kar. 0.15 Hamburgas ostas konc. 6.45 Ziņas latv. v. 7.00 Ziņas v. v. Pēc tam: Dienas programma. 7.10 Hamburgas ostas konc. (turp.). 8.00 Svētdienas rītā. 8.30 Vingr. bērniem. 8.45 Ziņas v. v. austrumiem. 9.00 Vācu meistari mūzikā un literatūrā. 10.00 Ziņas v. v. 10.10 Dievkalpojums. 11.10 Mazs orķ. konc. 11.30 Polītiskā raidāmā. 11.45 Vācu māksla, vācu gars. 12.15 Ziņas latv. v. 12.30 Ziņas v. v. Pēc tam: Vācu tautas konc. 14.00 Ziņas v. v. 14.15 Ziņas v. v. austrumiem. 14.30 Bērniem. Maksis un Morics. 15.00 Latviešu mūzika un literatūra. M. Vintere, A. Vanags, prof. P. Šuberts (klav.) un T. Lācis (dekl.), (E. Adamsona dzej.). 16.00—18.00 Austrumzemes I tautas koncerts, kopīgi ar ACS (pārraid. no Lielās Gildes). Piedalās: Radiofona orķ. Horsta von Platena vadībā un rad. koris T. Kalniņa vadībā, F. Višne un O. Ilziņš. 16.45 Ziņas latv. v. 17.00 Ziņas v. v. 17.15 Austrumzemes I tautas koncerts (turp.). 18.00 Viegla mūzika. 19.00 Ziņas no kaņalaika. 19.15 Nedēļas atbalss. 19.30 Latviešu brīvpr. kar. pusstunda. 20.00 Ziņas v. v. 20.15 Koncerts (skaņu uzņēmumā). 21.00 Ziņas latv. v. 21.15 Koncerts (turp.). 22.00 Ziņas v. v. Pēc tam: Nākošās dienas programma un sporta ziņas. 22.20 Deju mūzika ar solistiem. 24.00 Ziņas vācu valodā. 0.15 Nobeigums.

PIRMDIEN, 8. MARTĀ.

8.00 Viru sekstets un skaņu plates. 8.30 Mūzika skaņu plates. 11.30 Darbam un mājai. 14.30 Solistu koncerts. V. Graubiņa-Bajāre un A. Ciemiņš (čells). 15.30 Mūzika. 16.00 Kāds karavīru pūtēju orķ., mazais orķ. un skaņu plates. 17.15 Jautra mūzika un humors, B. Reiche un H. Preuskers (dek.), kāds karavīru pūtēju orķ., Rīgas amatn. b-bas kamerkoris A. Vintera vadībā un mazais orķ. A. Pārūpa vad. un humors. 18.30 Jautra kar. stunda. 19.00 Priekšlas. cikls: Mūsu kaņaspēks. 19.20 Ziņas no kaņalaika. 19.35 Mūzika. 19.45 Priekšlasījums. 20.15—21.00

Rīga: Pārraid. no Berlīnes. 20.15—21.00 Madona, Kuldīga un Liepāja: Pamāte, Rūdolfa Blaumaņa luga. 21.15 Pārraidījums no Berlīnes. 22.15 Sporta ziņas fronteī vācu valodā. 22.20 Nākošās dienas programma un sporta ziņas latv. val. 22.30 Kamermūzika. V. A. Mocarta Trio Nr. 2. Atsk.: E. Kesslers, R. Assions (čells) un A. Müllers (klav.). 23.15 Deju mūzika.

OTRDIEN, 9. MARTĀ.

11.30 Bērniem. Stāsts par skudru dzīvi. 12.05 Dziesmas bērniem, Dzied Gaida Trēziņa. 14.30 Latviešu mūzika un literatūra. Rasma Strazdiņa (klav.) un Em. Haselbauma-Stakle (dekl.). 15.30 Skaņu plates. 16.00 Pēcpusd. mūzika (L. Herrlinga). 17.15 Kāda karav. deju kapella, humors un ACS Atpūtas un dzīvotprieka mandolinu orķ. 18.30 Jautra karavīru stunda. 19.20 Ziņas no kaņalaika. 19.35 Mūzika. 19.45 Polītiskais apskats. 20.15—22.00 Mūsu XXIII otrdienas koncerts. Radiofona lielais orķ. B. Skultes vadībā. 21.15 Mūsu XXIII otrd. konc. (turp.). Ludvīga van Bēthovena simf. Nr. 7 A-Dūrā op. 92. 22.20—24.00 Mūzika laika kav. G. Schaffena, salona ansamblis u. c. 0.15 Latviešu brīvpr. kar. pusstunda. 0.45 Nobeigums

TRESDIEN, 10. MARTĀ.

11.30 Darbam un mājai. 14.30 Melodijas un anekdoti. 15.30 Skaņu plates. 16.00 No Mīnchenes. 17.15 Mīlas vēstules un mūzika. 18.30 Latviešu brīvpr. kar. pusstunda. 19.00 Priekšlasījumu cikls: Jūras karš un jūras vara. 19.20 Ziņas no kaņalaika. 19.35 Mūzika. 19.45 Priekšlasījums. 20.15 Latvijas komandanta pūt. orķ. 21.15 No jaunām skaņu filmām. 22.20 Kamermūzika. L. v. Bēthovena un Brāmsa darbi. Atsk.: E. Mednis (klarnete) un O. Kreišmanis (klav.). 23.15 No Daucigas.

ČETURTDIEN, 11. MARTĀ.

11.30 XXXVII Darba pārtraukuma koncerts. H. Lūse, J. Nīdrā un rad. orķ. prof. J. Medņa vad. 13.25 Vācu un italiešu apmaiņas konc. 14.30

7. III—13. III GALVENAIS RAIDĪT. RĪGA. RAIDĪTĀJI MADONA, KULDĪGA, LIEPĀJA

Latviešu mūzika un literatūra. V. Svarcs (klav.) un tautisks ansamblis Sīdrabene (Ērika Rasmusa un Andr. Egliša dzejoli). 15.30 Skaņu plates. 16.00—18.00 Mūzika (pūtēju orķ. u. c.). 17.15 Mūzika (turp.). 18.30 Jautra kar. stunda. 19.00—21.00 G. Verdi Rekvīems (no Rīgas operas). Pied.: M. Brechmane-Stengele, H. Lāse, A. Priednieks-Kavara, A. Kaktiņš, Rīgas operas koris, Universitātes koris un operas orķ. Diriģ. L. Vigners. 21.15—22.00 Rīga: No Mīnchenes. 21.15—22.00 Madona, Kuldīga un Liepāja: Tīrgū. J. Krustiņa raidāmluga. 22.30—24.00 Mūzika. M. Zeimite u. c.

PIEKTDIEN, 12. MARTĀ.

8.00 Latviešu tautas dziesmas un tautas dejas. 8.30 Mūzika skaņu plates. 11.30 Darbam un mājai. 14.30 Tēvoča Augusta sarunas ar bērniem. 15.30 Skaņu plates. 16.00 Koncerts. Koncertu meistars A. Teichmanis (čells) un rad. orķ. J. Medņa vad. 17.15 Latviešu mūzika un literatūra. A. Miķelsons (dekl.) u. c. (Jaunsudrabiņa d.). 18.30 Solistu koncerts. L. Treija, V. Būchels (flauta) un A. Müllers (klav.). 19.00 Priekšlas. cikls: Mūsu aviācija. 19.20 Ziņas no kaņalaika. 19.35 Mūzika. 19.45 Raksti no laikrakstiem. 20.15—22.00 Skaņu dzirnavas. 22.20 Kamermūzika. Fr. Suberta Kvintets A-Dūrā. Pied.: B. Ozoliņa (klav.) un Konservatorijas stīgu kvartets. 23.15 Radiofona deju kapella un skaņu plates. 0.15 Latviešu brīvpr. kar. pusstunda. 0.45 Nobeigums.

SESTDIEN, 13. MARTĀ.

11.30 Darbam un mājai. 14.30 Barbari. V. Svarcs jautra raidāmluga. 15.30 Skaņu plates. 16.00—18.00 Jautras nedēļas beigas. 17.15 Jautras nedēļas beigas (turp.). 18.30 Jautra karavīru stunda. 19.20 Ziņas no kaņalaika. 19.35 Mūzika. 19.45 Radiofona politiskais apskats. 20.15 No Berlīnes. 21.15 Deju starpspēle. 21.30 No Berlīnes. 22.20—24.00 Mūzika laika kavēklis.

KATRU DARBDIENU kā parasto.

Ļoti steidzami

ANGLU DEBĒSIS.

„Kāpēc tu, Bimbo, neatnāc ar Kentonijas arhibīskapa sveidību visās angļu valodās notika ai lūgumi par Staļinu viņa iesūtu kapiem.”

„Vispirms sveiciens jums visiem no Kenterberijas arhibīskapa! Un tad atļaujiet stādīties priekšā: jūsu jaunais diriģents!” („Atlantic.”)

Ari greizstrīda.

Nēģeris Bimbo atradis spoguļa gabaliņu. Tani viņš ierauga seju, kurā pazīst savu tēvu. Bimbo tagad spoguļi glabā kā lielāko dārgumu un tikai svinīgos brīžos to izveik, lai kavētos atmiņās par tēvu. Beidzot spogulis nokļūst Bimbo sievas rokās. Ielūkojusies spoguļi, viņa iesauca: „Ak, tad šī ir tā neglītā vecene, ar ko viņš visu laiku sarunājās!”

Amerikas odi.

Augsta Vašingtonas amata persona dodas dienesta ceļojumā pa Ameriku. Augsto personu pavada sekretārs, kurā pienākums galvenokārt piegādāt priekšniekam viskiju. Ceļojumā augstais vīrs nonāk apgabālā, kur nav glābiņa no moskītiem. Viņš apmetas vienīgajā viesnīcā un ķeras pie sava viskija, bet viesnīcas saimnieks sūdzas sekretāram:

„Es tiešām nezīnu, ko iesākt, ko ne, jo, lūk, man pie logiem un gultām nav pierīkoti moskītu tīkli. Ka tik nu augstais kungs nav pārāk dusmīgs, ja viņu sakodīs tie nelāga odi?”

„Mulķības!” apmierina sekretārs. „Nakts pirmo pusi viņš nogulēs reibumā, nemanīdams neviena oda kodiena, bet nakts otrā pusē neviens ods vairs nevarēs viņam iekost, jo tie būs apreibuši.”

KĀRTIGAIS ELEKTRIBAS TAUPITĀJS.

Hraugā, lai degtu tikai tiešām nepieciešamās spuldzes.

„V-velna m-mīlti, vai es to spuldzi izdzēsu vai ne!”

Viņam jāsmejas.

Pie Jefiņa kunga ielaucies zaglis. Kad tas pašreiz rakņājas pa rakstāmgalda atvilktnēm, durvis parādās iztraucētais Jefiņa kungs un sāk nevakdāmi smieties.

„Kāpēc jūs smejaties?” zaglis apmulsis un pārsteigts jautā.

„Es smejos par to, ka jūs naktī vājā laternas gaismiņā meklējat manā rakstāmgaldā naudu, kad es to nevaru tur atrast pat dienā!”

Kāds nu kuņģis.

„Nu, vai zini — tu nemaz neesi tik dumjš kā izskaties!”

„Jā, un tā ir vienīgā starpība starp mums!”

Nelāga profesija.

Bēdīga atrašanās aiziet pie slavena gaisreģa un garu saucēja.

„Vai, kā es gribētu vēlreiz redzēt savu viriņu.”

„Sēdieties, tūlīt izsauksim viņu garu!”

Gaisreģis un garu izsaucejs darbojas vaiņa sviēdros, bet panākumu nav. Viņš ir tuvu izmisumam.

„Es tiešām nesaprotu... Jā, sakiet, kas bija jūsu netaisnība pēc nodarbošanās?”

„Viesmībis.”

„Būtu tūlīt teikusi, tad jau velti viņu saukt!”

Pa labi smej, pa kreisi raud.

Kazablankas viesnīcā Afrikā sastopas angļu un amerikāņu kara korespondenti.

„Un vai zini, Džim, kurš mūsu starpā tas ievērojamākais kara ziņotājs?” vecākais avižnieks jautā jaunākajam — tikko atbraukušajam darba biedram.

„Vai tu pats?”

„Nē, tas tur — Reutera aģentūras korespondents.”

„Kādā ziņā tad viņš tik ievērojams?”

„Viņš raksta ar abām rokām reizē: ar labo — optimistiski, ar kreiso — pesimistiski!”

Lielība.

„Mans ligavainis ir īsts kavahēris no galvas līdz papēžiem!”

„Mans vēl vairāk! Mans par veselu galvas tiesu garāks nekā tavš!”

LIEKA CEREMONIJA.

Anglijas ķēniņš Georgs VI pasniedzis padomju armijai „roda” zobenu. (Diva ne fakts!)

Staļins (sapemdam „goda” zobenu): „Tikai vērtīgas ceremonijas tie plūtokrati izgudro! Būtu labāk tūlīt pasniedzis savu kroni!”

Tas tik vēl trūka.

Avižnieks ierodas pie slavena zoologijas profesora.

„Mazu interviju, profesora kungs! Ja drīkstētu jautāt, kāds ir jūsu jaunākais pētniecības darbs?”

„Es izmēģinu pasta baložu un dzeņu krustošānu, lai radītu jaunu putnu sugu.”

„Ļoti interesanti, profesora kungs! Ja drīkstētu jautāt, vai ir kāda praktiska nozīme šādi jaunai putnu sugai?”

„Ja gan: pasta balodis ar dzeņu īpašībām pēc vēstules pieņemšanas varēs piekļautēt pie adresāta durvīm!”

SLAISTA SAPNIS.

Ak šausmas! Vēl es svīstu,

slāpstu:

Man sapnī uzmācās pats

Jods,

Ar varu rokās spēda

lāpstu

Un telca: strādāt esot

godsl!

Ko sapnis nozīmē! — Jods

paliks peklē,

Bet mani darba pārvalde

jau meklē!

J. Dr.

ILLŪSTRĒTS NEDEĻAS ŽURNĀLS „LAIKMETS”. Izdevējs ARTURS FREIMANIS. Atb. redaktors EDUARDS TŪBELIS. Žurnāla „Laikmets” redakcija un apgāds atrodas Rīgā, Rich. Wagnera (Dzirnavu) ielā 57. Tālrūni: izdevējs 34692, atbildīgais redaktors 34654, redaktors 22588, redakcija 34696, apgāds 22614. Numurs maksā 30 Rpf. Nākošais numurs iznāks 12. martā.